

КАКО СПОЗНАЈЕМО И САЗРЕВАМО КРОЗ ЛИКОВНЕ ПРЕДСТАВЕ

Ајсџракиј: Емоције су примарни феномен и психичко стање детета, а формирају се кроз диференцијацију психичке структуре. Све дечије игре и потребе можемо реализовати кроз разговор и игру. Емоционално напета деца тешко прате упутства и интелектуалне инструкције. Дететова осећања су суштина детета, дете морамо подстицати да бисмо избегли његову немоћ и несигурност. Моторика у креативном ликовном стваралаштву је знак интелигенције

Кључне речи: висока ликовна продуктивност, доследност, ликовна емоционална флуентност, ликовно самопоштовање, ликовна индивидуализација, ликовна интелигенција.

Дете се рађа са урођеним биолошким потенцијалом кроз који се развијају емоције. Емоције нису телесне, оне су психичко примарни феномени. Морамо знати да дете мора имати претходно постојање психичког доживљаја који му омогућава развој другог осећања. Емоције се формирају кроз диференцијацију психичке структуре. Дете је у првој години живота способно да осећа задовољство, жељу, љутњу, страх; оно није у стању да осети неко самоосећање. Крајем друге и почетком треће године дете је способно за самоосећања.

Шта је осећање а шта самоосећање? Самоосећање је емоција усмерена према себи, као: самоуверење, самопоштовање, самољубав, самозадовољство, самосажалење, самољутња, самосумња, самогађење, самопрезир, самомржња... Емоције су првенствено усмерене према спољњем свету, тј. на релацији бића и света. Да бисмо боље разумели емоције, треба да се подсетимо да је мозак подељен на леву и десну хемисферу. Лева хемисфера мозга „задужена“ је код детета за развој речи, логике, бројева, способности анализе, а десна за ритам, машту, боје, просторност...

Ликовно развојне функције учимо путем неуроразвојних функција. Неуроразвојне функције могу се разврстати на осам функција:

1. систем контроле ликовне пажње,
2. систем социјалне интелигенције,
3. систем креативне меморије,
4. систем креативног мишљења,
5. ликовни систем памћења,

6. моторни ликовни систем,
7. систем ликовног распореда,
8. систем ликовних емоција у једном ликовном делу.

Најважније је научити дете да рационално и емоционално мисли, јер дете је човек, човек за сва времена. Ако створимо у детету човека, свет може бити ружичаст.

Визија човека-уметника је ејдетска слика – појава, тј. визија прошлости у садашњости (човек у детету). Детињство је визија тј. ејдетска слика одраслог – огледало времена. Дете морамо научити да комуницира путем линија, боја, креативних визија, експресивно-нагонских визија, апстрактних слика, сличности и разлика, преимагинације и постимагинације кроз дечје мисли и ејдетско сећање.

Свако дете је посебна јединка. Оно што морамо запамтити је да дете научимо да увек буде радознано.

Одрасли се често питају како изгледа унутрашњи свет дечје психе. То што се деца питају, добро је. Али није добро што одрасли не разумеју дечји свет.

Дечја радозналост је генијалност коју су одрасли већ одавно заборавили.

Важан ступањ у развоју детета јесте симболизација свега око себе као и у себи. Симболизација је основа тумачења дечје фантазије као и сублимација која је настала из магијских побуда. Фантазија је код детета основно схватање света „ја“ као и промене креативног односа према парцијалном објекту, који код детета изазива схватање да се објект види у целости кроз интеракцију која код детета изазива љубав и потребу истраживања и представља велики подстицај да дете вољени објекат може сачувати фантазијом. Дете схвата да се уметност мора волети као целина и оно било који губитак не осећа као потпуно губљење света. Развојем односа према објекту дете код себе развија похлепну љубав тако да механизам интројекције бива потврђен и добија нови механизам *ја*:

Ја желим да се идентификујем са визуелним објектом и да то буде синоним за нови опстанак *ја*.

Развој детета-човека је суштина живота која се може манифестовати кроз ејдетске слике одраслих и упоређивати са фантазијом детета. Наука је показала да учење продужава живот и потенцира виталност човека. Акумулација свега доживљеног и свега фантазираног јесте највећи магацин креативне интелигенције коју користимо као одрасли људи. Зато је дете човек у малом и будућност у великом животу. Живот је игра а машта стварност. Ко уме да се игра и да машта постаће човек. Достојевски је говорио да на свету постоје људи и волови. Во пасе траву и дође до зида кога чарне рогом па се врати да пасе траву. Кад човек дође до зида он из радозналости прескочи зид.

Шта за дете значи *време*?

Дете у времену тражи себе и причу у појму о времену.

За дете је важно да овлада собом и да може да схвати друге.

ГЛЕДАЊЕ ЛИКОВНОГ ДЕЛА

Ликовна представа кроз ремек-дела

Да би дете схватило шта је уметност и шта значи висок ниво креативности, морамо га научити да гледа ликовна дела која ће постати његов узор како би и његова дела постала вечност. Учимо дете да, и кад одрасте, чезне за игром и ствара оно што јесте, да радост може поклањати другом. Креативни одрасли своју генијалност пројектују кроз своје детињство.

ВРЕМЕ ЈЕДНЕ СЛИКЕ

Време великог сунца већ је почело. Са истока сунце се већ жарило. Ваздух је сув, топао и скоро запаљив. Нека чудна јара титрала је ваздухом. Један млади мандарин носио је у руци лето и велике наранџе. На великој жеги и јари ниоткуда ветра. Дан букти као глуви барут. Сунце обећава велике жеге и велику оморину. Једна девојчица у белу хаљину обучена. Очи су заслепљене, привиђају. Девојчица у белом као да је сишла са Веласкезове слике ‘Лас менинас’. Као да је дошла из другог времена, из сазвежђа светлости. Из ње је избијала дечја раздраганост и племенитост једне чедности која је све време била око нас и у нама. Њене очи биле су као два велика кестена. Њена злаћана коса, увојци времена.

Девојчица у белом и магијски сан једног обећаног детињства кроз велико сликарство великог Веласкеза наговештава рођење мушког детета. Бесконачни барок у белој хаљини игра се белом светлошћу стварајући брокатну шару

и патину и љубав свог времена. Испред мојих очију играо се сан мог детињства – сан предосећања да ли ћу и ја бити велики уметник као мој учитељ Веласкез. Знао сам још као дете да само величина рађа величину. Моје су побуде биле јасне.

Све време сам се питао зашто Веласкез и Лас менинас и најлепша девојчица свих времена. Лас Менинас је магијска слика јер је била емоционални услов да краљица роди мушко дете.

Краљ је једног јутра дошао до Веласкеза: ‘Знаш Дије-го, ноћас сам сањао моју прелепу принцезу Маргарету,

моју краљицу и мене у једној слици, која ће нам донети срећу, ако је ти насликаш својом руком. Краљица и ја добићемо сина наследника.”

Младе племкиње – доносе срећу јер ничег нема лепшег од вере у победу детињства. Слика је насликао Лас менинас, краљ је добио сина а ми веру у детињство и младост која гради нашу будућност.

Да ли то у мени сан подстиче и ствара величанствену поруку слике Лас менинас која је окупана импресионистичким бојама и поруком краљева.

Дечја машта често се губи и прелази с једног догађаја на други па нам се чини да ти догађаји немају везе један с другим.

ВАН ГОГ – „ЧОВЕК СА ОДСЕЧЕНИМ УХОМ“

Посматрајмо слику сваког дана по десет минута. У вечерњим сатима, пре спавања, пробајмо да се присетимо како изгледа слика “Човек са одсеченим ухом”. Намеће се мисао да је човек који је себи одсекао ухо дете које није схватило да је искреност и давање креативна игра а не потреба за физичким кажњавањем. Ван Гог је имао потребу да над собом изврши казну јер је казна над собом, наводно, знак искрености према другима и себи. Ван Гогова преимагинација и пост-имагинација јесу незрели фактори зависти и захвалности, то јест разлика у схватању живота као и начина креативног долажења до ликовне истине. Јединство креативне истине створило је код Ван Гога љубомору према његовом пријатељу Пол Гогену. Разлика је у схватању јер је Гоген сликао по сећању а Ван Гог по моделу. И ето разлога да се дође до сукоба због начина долажења до креативности.

Генијалци су одрасла деца са рафинираном потребом припадништва и представника креативних идеја.

Док размишљамо о аутопортрету, у својој свести призивамо менталне слике. Гледање ликовног дела може бити наменско: колико плавих или било којих других боја можемо пронаћи на аутопортрету. Да бисмо интерпретирали једно уметничко дело, морамо га разумети когнитивно и емотивно и доживети га. Морамо знати психолошко значење боја и њене интелектуалне поруке као и биографију уметника, тумачити ликовну терминологију.

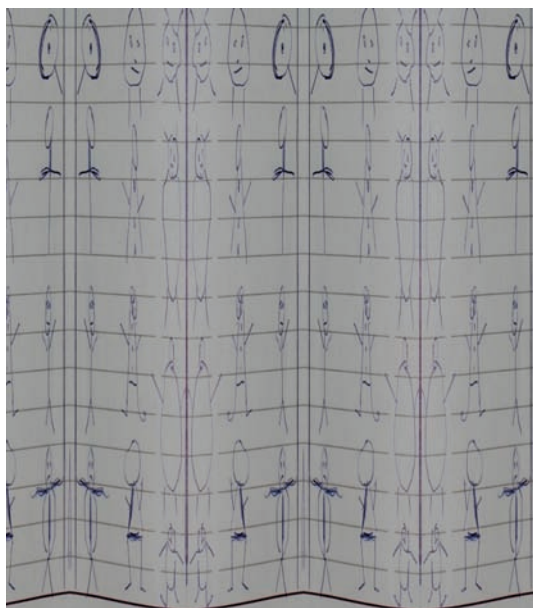
Ван Гог и Пол Гоген основали су у Арлу (Француска) ликовну задругу. Када је Ван Гог себи одсекао ухо био је с Гогеном у Арлу.

У својим писмима своме брату Теу пише: „Тај добри Гоген и ја, ми се у дну душе разумемо, а ако смо помало луди, нека, зар нисмо помало, прилично дубоко, и уметници, да бисмо спречили немуре у том погледу, оним што кажемо четкицом“.

ПСИХОЛОШКО ТУМАЧЕЊЕ БОЈА НА ВАН ГОГОВОМ АУТОПОРТРЕТУ

Психологија боја указује на то да црвену боју често избегавају морално и психолошки лабилне особе. Очигледно да Ван Гог није то. Његова црвена боја је боја ватре, симбол кретања, боја страсти, жара и ероса. Ван Гог је снажна личност. Његове опсервације су величанствене, покрети експресивни (као зарези) а мисли изузетно прецизне. Логика простора је математички прецизна. Боје су најсретније јутро и светлост емоционалне интелигенције.

На овом аутопортрету сликареве очи су плаво ужарене и стакласто модре. Неспорно да је човек болестан. Али, не луд, болестан од света око себе. Уметник у себи види крај живота али не и крај своје уметности. Боје нису радосне као пре. Доста су круте и сетне. Из њих избија очај, сета и смрт. На аутопортрету, зелена је боја мира, реда, бујног света, свежине и хлада, симбол младости и симбол мрачних сила. Човек је казнио себе јер нико није веровао у њега. Ван Гог се праштао од мира, реда и од младости јер на ред су стигле мрачне силе. Плава је симбол неба, даљине, слободе и будућности.

Дечји цртеж и Ван Гогов аутопортрет су експресивни креативни доживљај као и елементарно експресионистички облици у аеродинамичној форми.

Линије су снажне а облици рустични, потези поентилистички и нервозни.

Линије у дечјим цртежима - јуноглавцима

Линија је прва снажна дечја мисао, и прво саопштење: „Ово сам ја и моја енергија кретања“.

Она је симбол узвишености, мира и вечности. Жута је знак интелигенције, блиставе светлости. Она је симбол зрелости и предузимљивости. Бела на Ван Гоговом аутопортрету изазива страхове и немир код људи. Она је знак чистоте, невиности и узвишене светлости.

ЛИКОВНИ ТИПОВИ ДЕЦЕ

Дечју ликовну креативност пратимо кроз узрасни и интелектуални ниво. Код деце је битан начин изражавања кроз линије и боје. Њихово стваралаштво поделили смо по фазама и ликовним типовима ученика.

Прва фаза

Дете своје ликовно интелектуално изражавање пројектује кроз линије и боје као апстрактни сликар. Предмете представља експресивно – нагонски путем произвољно спонтаних шара. Свака сличност је случајна, то је “случајни реализам”.

Друга фаза

Дете своје визије у овој фази не изоштрава. Ликовна дела су доста мутна и нејасна па се ова фаза изражавања зове „мутна слика“. Оно црта или слика своју представу изломљених линеарних визија и ставља поенту на представу о њима. Дете не визуализује предмет већ своју креативну визију о њему. У овој фази запоствља виђено а наглашава оно што зна о предмету. Посматрајући човека-пуноглавца на дечјим цртежима, уочавамо да су у почетку ту само глава и ноге а тек касније врат, труп, стопала...

Трећа фаза

Дете је у фази цртања онога што зна. То је „рационална школа“. Оно „види“ миша шта ради мишјој рупи. Дете око седме године ствара нови реализам који подразумева нове ликовне представе кроз опажајну моћ. Овај период дечје креативности називамо „перцептивне слике“ или „реална слика“.

ДИЈАГНОСТИКОВАЊЕ СЛИКА И ЦРТЕЖА

Слику или цртеж сагледавамо као целину путем линија, боја, фигура, њихових димензија, распореда ликовних елемената у једном делу, њихову поруку и атмосферу слике.

„Први облик у мом цртежу је круг кроз који ја представљам моју мајку.“

Круг је знак и симбол мајке. Боја је симбол интелигенције. Дечји цртежи су непосредно снажни, исконски једноставни.

Савремено доба као да жели да заборави све оно што је у нама биолошко и као да жели да у нама завлада неко глуво доба. Дете не познаје глуву тишину. Морамо га научити да слуша музику јер она брише духовну слабост. У тами ћутања уметност просветљава човека и човечанство.

ЛИТЕРАТУРА

- Виготски, Л. (1975), *Психологија уметности*, Нолит, Београд.
- Ђукић-Дејановић С. (1979), *Миловановићев увод у клиничку психологију*, Медицински факултет у Крагујевцу, Крагујевац.
- Дивљан, С. (2006), *Методика наставе ликовне културе*, Учитељски факултет у Јагодини, Јагодина.
- Ђорђевић, Б. (1997), *Настава и учење у савременој школи*, Учитељски факултет у Београду, Београд.
- Рот, Н. (1983), *Психологија зрелица*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Квашчев и др. (1989), *Способности особине личности и успех ученика*, Завод за издавање уџбеника, Нови Сад, Институт за педагогију филозофског факултета, Нови Сад

Sretko Divljan, MA
Faculty of Education
Jagodina

LEARNING AND GROWING UP THROUGH ARTISTIC CREATIVITY

Summary: Emotions represent the child's primary state and psychology. They are shaped through psychological structure differentiation. All children's games and needs can be satisfied through talk and play. Emotionally stressed children find it hard to follow instructions. Child's emotions are essential, a child should be encouraged and helped in overcoming own weaknesses and insecurity. Child's kinesthetic skills in artistic creativity are expressions of intelligence.

Key words: high artistic productivity, consistency, artistic emotional fluency, artistic self-confidence, artistic individuality, artistic intelligence.